



Poznawcze uwarunkowania zachowań problemowych młodzieży

Dr Grzegorz Kata

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w
Lublinie

Panel ekspercki on-line, 04 grudnia 2017



Porządek wystąpienia

1. Dysharmonia w rozwoju w okresie adolescencji
2. Impulsywność
3. Wybrane funkcje poznawcze a zachowania problemowe
4. Wnioski do diagnozy i działań profilaktycznych



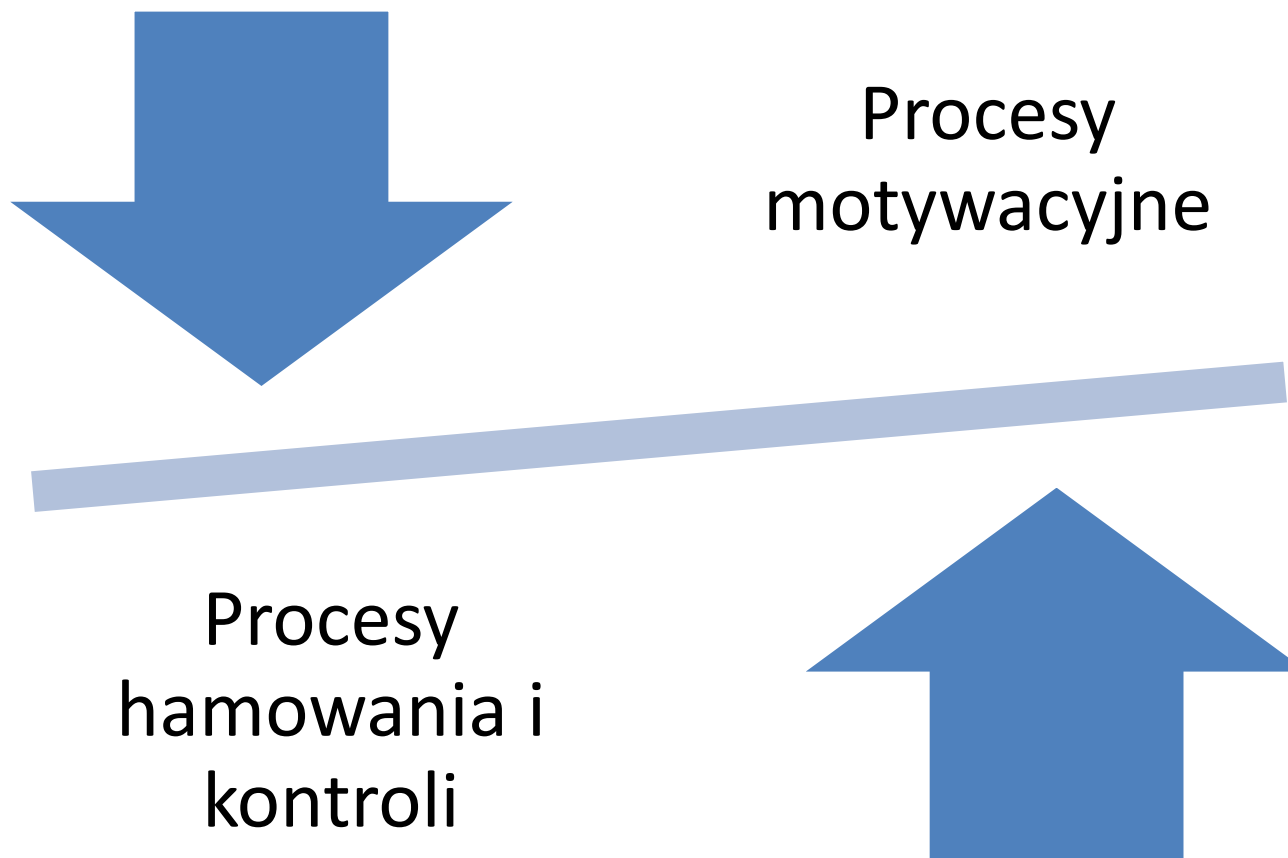
Dysharmonia rozwoju w okresie dojrzewania

- W aspekcie poznawczym rozwój w okresie adolescencji dotyczy przede wszystkim:
 - Logicznego rozumowania, procesów analizy i rozwiązywania problemów
 - Rozwoju pamięci
- W zestawieniu z silną potrzebą poznawania świata i zdobywania doświadczeń wolniej rozwijają się:
 - Procesy kontroli uwagi i zachowania,
 - Umiejętność przewidywania konsekwencji działań, odraczania gratyfikacji i hamowania impulsywności

(za Ostaszewski, 2017)



Impulsywność a zachowania problemowe





Impulsywność

- Jednym z czynników osobowościowych powiązanych z tendencją do podejmowania zachowań ryzykownych przez młodzież jest impulsywność (np. Crone, van Duijvenvoorde, Peper, 2016; de Wit, 2009; Barrat, Stanford, Kent, Felthous, 1997).
- Impulsywność jako reagowanie w sposób niezaplanowany, podejmowanie nagłych decyzji w odpowiedzi na zewnętrzne bądź wewnętrzne bodźce bez zwracania uwagi na możliwe negatywne konsekwencje własnych działań (za Steinberg, Scharp i in. 2012).
- W teorii osobowości Eysencka impulsywność definiowana jest poprzez skłonność do zachowań ryzykownych, szybkiego podejmowania decyzji i nieplanowanych działań (za Jakubczyk, Wojnar, 2009).



Impulsywność a inne funkcje poznawcze

- Pamięć robocza i kontrola uwagi – umiejętność koncentracji na zadaniu i nieuleganie dystraktorom. Młodzież o słabej umiejętności kontroli częściej działa impulsywnie (Nauert, 2017).



Impulsywność a inne funkcje poznawcze (c.d.)

- Wysoka impulsywność wiąże się również z deficytami w zakresie pamięci długoterminowej (przywoływanie ubiegłych doświadczeń) i wzrokowo-przestrzennej.
- Trudności w koncentracji na zadaniu kluczowym dla danego problemu



Kontrola i pamięć

- Hamowanie odpowiedzi – młodzież z niższymi wynikami w zakresie zadań dotyczących hamowania reakcji częściej podejmuje zachowania ryzykowne (Nigg, 2006);
- Rola pamięci roboczej obejmuje również skuteczność uczenia się. Rozwinięta umiejętność uczenia się na podstawie konsekwencji własnych działań sprzyja kontroli własnego zachowania i wybieraniu nagród odsuniętych w czasie nad nagrodami natychmiastowymi (Finn, 2002);



Adaptacyjność i odraczenie nagrody

- Odraczenie nagrody i kontrola zachowania
- Elastyczność i umiejętność adaptacji – umiejętność przystosowania do zmieniających się warunków, poznawanie zależności, aktualizacja wiedzy – osłabiają podejmowania zachowań ryzykownych i umiejętność radzenia sobie ze stresem (Goldfarb, i in. 2016)



Zniekształcenia poznawcze

- Częściej zapamiętywane są informacje zgodne z określonym rodzajem zachowania problemowego co zwrótnie wzmacnia problem i zniekształca interpretację otoczenia i zachowania rówieśników (por. Yoon, 2009).



Wnioski do prowadzenia diagnozy

- Uwzględnienie w diagnozie czynników ryzyka czynników o charakterze osobowościowym i poznawczym:
 - Impulsywność
 - Poszukiwanie wrażeń
 - Nieumiejętność odraczania nagrody
 - Tendencja do ryzyka
- Uwzględnienie w zestawie narzędzi badawczych krótkich eksperymentów poznawczych (np. Baloon Analogue Risk Task)



Wnioski do prowadzenia działań profilaktycznych

- Jednym z zaleceń dotyczących obszarów działań profilaktycznych wg National Institute on Drug Abuse (USA) jest kształtowanie samokontroli
- Uwzględnienie w programach profilaktycznych działań zorientowanych na wzmacnianie kontroli zachowania, sumienności i umiejętności planowania może zwiększyć ich skuteczność
- Rola impulsywności w podejmowaniu zachowań problemowych zależy od kontekstu społeczno-emocjonalnego danej sytuacji. Rozwój umiejętności społecznych i kontroli emocji sprzyja radzeniu sobie w sytuacjach trudnych.



Dziękuję za uwagę!